

A tizenöt éves Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány létrejötte és tevékenysége

SZIRTES BÉLA okl. bányamérnök

Alapításunk 15. évfordulója alkalmával 15 évünk munkájáról számolunk be. Alapítványunk a pécsi szénbányászat és az uránércbányászat hátrahagyott emlékeit próbálja megőrizni. A szénbányászat 250 éve és az uránércbányászat közel 50 éve sok-sok nyomot hagyott a Mecsekben, és ezekből anyagi és fizikai-szellemi lehetőségeink korlátain belül bemutatjuk, mit értünk el. Bízunk benne, hogy támogatóink segítségével munkánkat folytatni tudjuk.

Bevezetés

Alapítványunk megalakulásáról és tízéves munkájáról a Bányászati és Kohászati Lapok Bányászat korábbi számaiban tájékoztatást adtunk már tisztelt Olvasóinknak. (136. évf. 2003/3. szám /p. 230-235./ és 145. évf. 2012/1. szám /p. 29-33./). Alapításunk 15. évfordulója és tizenöt évünk munkája azonban megítélésünk szerint indokolja, sőt kötelességünké teszi elmondani azt, ami egyrészt utolsó jelentkezésünk óta történt, másrészt beszélni arról, amiről eddig e témában még nem volt szó. Ügyelnünk kell azonban most arra, hogy felesleges ismétlésekbe ne bocsátkozzunk, mégis írásunk logikus, teljes és kerek legyen.

Ismert, hogy 2001-ben alakult meg alapítványunk, de az kevésbé, hogy Pécsen és a Mecsekben az első helyi alapítású, önálló jogi személyiségű bányász civil szervezet volt, amely céljában és szervezeti felépítésében egyaránt képviselte és mindmáig képviseli a pécs-mecseki régió életében nemrég még döntő szerepet betöltő, nagy múltú és gazdag hagyományú szénbányászatot, valamint a rövid életű, de jelentős műszaki teljesítményű és gazdasági súlyú uránbányászatot. A bányász értelmiséget tömörítő OMBKE¹ helyi csoportjai ugyanis korábban az országos egyesület keretében külön-külön önállóan alakultak meg és a rendszerváltásig egymással párhuzamosan működtek. A PBTA²-t létrehozó, abban tevékenykedő személyek ugyanakkor valamennyien többszörösen kitüntetett régi tagjai az OMBKE-nek, a két helyi szervezet ezért is szimbiózisban működik.

Előzmények

A bányászat helyzete

2000. januárban befejezte működését a Mecsek utolsó mélyműveléses bányüzeme, a komlói Zobák-bánya, miután 1993. szeptemberben a pécsi kőszénbányászat, 1997. szeptemberben az uránércbányászat megszűnt működni. Ezzel vége szakadt egy két és fél

évszázados termelési kultúrának, melynek nem volt társa sem e hazában, sem a nagyvilágban. E mesteriséget évszázadokon át tanulták elődeink, és tanultuk magunk is, de teljesen nem sajátítottuk el soha. Pedig a tandíj nagyon drága volt, sok ezer bányász veritéke, sok száz élete. Eredménye azonban – a Mecseki Központi Szén- és Uránbányászati Emlékmű felirata szerint is – a bányásznak „házat, hazát, kenyeret; a városnak, a megyének, az országnak gazdagodást, fejlődést” biztosított.

E heroikus történet részleteiről, emlékeiről a bányabezárások idején a társadalmi tudatban nagyon kevés élt. Az 1910 előtti évek műszaki történetéről, az alkotó személyekről nagyon keveset tudtunk. Szinte úgy tűnt, mintha az 1913-1927 között megalósult ún. Jičinský-féle rekonstrukció előzmény nélküli lett volna. Egy érdeklődő szakmai kör ismerhette ugyan *Babics Andrásnak* – a mecseki bányászat története elvülhetetlen érdemű kutatójának – munkáit, de ezek az ismeretek egyrészt csak nagyon szűk társadalmi réteghez jutottak el, másrészt a történetnek messze nem a teljes vertikumát tartalmazzák, és főleg nem úgy, hogy az alkalmas a széles társadalom megszólítására és az emlékek felidézésére, megőrzésére. Az uránérc-kitermelés körül – szinte a teljes élettartama alatt – fennállt nagyfokú titkosság tovább fokozta a társadalomban a bányászatról szóló ismeretek hiányát.

A Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány hitvallásává vált ezért a bányász társadalmi emlékezés horizontjának kitágítása: a műszaki ismeretek és a történet nagyobb mélységű és hiteles, közérthető terjesztése, a teljes időhorizont megismertetése, valamint marandó és ismételt figyelemfelkeltő, tiszteletadó alkotások létrehozása és működtetése révén.

Mivel foglalkozzék az Alapítvány?

Az alapítvány szükségességét felismerő „alapító atyáknak”, *Somosi László, dr. Göndöcs István és Benkovics István* vezérigazgatóknak, a közelmúltban el-

¹ Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület

² Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány

hunyt, örök érdemű *dr. Újvári Jenő* alpolgármesternek, valamint e sorok írójának döntenie kellett, hogy a szén- és uránbányászat történetének mely szegmensével foglalkozzék az alapítvány, és mellyel nem. A teljes mecseki szénterületnek és az uránbányászatnak minden történeti rétegével foglalkozni energiát, tudást, kapacitást meghaladó felelőtlen vállalkozás lett volna. Az alapítvány tevékenysége alapvetően csak 8-10 – aktív életpályájukat befejező – bányamérnök önkéntes társadalmi munkájára épülhetett. Szűkíteni kellett ezért térben és mélységben a tevékenységi területet (lehetőséget adva ezzel is más hasonló kezdeményezéseknek).

A mecseki kőszén-előfordulás termelésbe vont területe – az 1963-ban történt szervezeti egyesítés ellenére is – mindig is három külön történet. A Pécs környéki, a Komló környéki és az észak-mecseki alsó liász kőszénterület kutatástörténete, kezdetei, tulajdonviszonyai, tektonikai adottságai, a termelés felfutása, mértéke, a bányaveszélyek és jelentkezésük időpontja, az alkalmazott művelési technológiák, a munkaerő háttere, összetétele, a műszaki szemlélete és annak kialakulása stb. a három területen nagymértékben más-más képet mutatott.

Nem szorul magyarázatra, hogy a mecseki uránércbányászat mindezekben és más területeken is önálló történet. A mecseki uránércbányászatot az 1953-ban kezdődött sikeres kutatások alapozták meg. Az 1955-ben kezdődött bányászati tevékenységet a kapacitás gyors felfuttatása és az eltérő technológia különböztette meg a szénbányásztól.

Az „alapító atyák” arra a döntésre jutottak, hogy fentieket figyelembe véve a létrehozandó alapítvány a Pécs környéki szén- és uránbányászattal foglalkozzék, de igény és lehetőség esetén ne zárkózzék el a teljes mecseki medence egyes programjaiba való bekapcsolódástól sem.

A múlt lezárása és a jövő

A 20. század utolsó évtizedeiben a régió – korábban felívelő és szárnyaló – bányászatát számtalan külső és belső okból eredően nagy megrázkódtatások érték, a tevékenység mélyrepülésbe kezdett. Bányauzemeink egymást követően szüntették meg a termelést, okozva a térségben számtalan téren (foglalkoztatás, lakókörnyezet, rozsdaozvetet kialakulása, kultúra, városi sport stb.) részben máig ható depressziót. Az ezredfordulóhoz érve már nagyrészt léleklében is feladtuk a bányászatunk jövőjéért folytatott reménytelen küzdelmet, és az új jövő építésére koncentráltunk, mert – egy barátom szavai szerint – akkor „az emberek még hitték abban, amit csináltak”. Mi is hittünk. Lelkesen elkezdtük a bányászat feleslegessé váló emberi és tárgyi eszközeinek hasznosítására vonatkozó erőfeszítéseinket. Drótszeggyártástól, fűnyírógyártáson, alumí-

niumhulladék feldolgozáson, gumiabroncs-feldolgozáson és sok minden máson keresztül egész aranyékszer-gyártásig próbálkoztunk. Nem sok eredményel.

Ezzel egyidejűleg és párhuzamosan elkezdődött egy múlt felé fordulás is. A régiónak a bányászat nélkül kellett (volna) megfogalmaznia önmagát. A múlt lezárása, a megőrzendő értékek összegyűjtése, értékelése pedig fontos része az új útkeresésnek.

Részben ellentmond ennek a társadalmi igénynek és kötelezettségnek az, ami a valóságban lejátszódott. „A mecseki bányászat visszafejlesztése, a fenntartás terhei, a vállalatok felszámolása 1993-ban a Mecseki Bányászati Múzeum tevékenységének megszüntetéséhez, ... a múzeum anyagának – akkor rövid, átmenetinek látszó időre – becsomagolásához és az ... üzemek különböző tároló helyein történő elhelyezéséhez, az anyag egy részének tönkremeneteléhez, illetve eltűnéséhez vezetett. Eláztak 100-150 éves térképek, eltűnt pl. a Starke-Kammerer kisteodolit (1860) pótolhatatlan távcsöve, ... a bányászat és a rokon földtudományok témáit tartalmazó motívum bélyeggyűjtemény stb.”³

E vonatkozásban szerencsésebb volt a múzeumi anyag uránbányászatot bemutató része, amely teljes egészében a kővágószőlősi régi iskolában kapott helyet, ahol a mai napig önállóan működik.

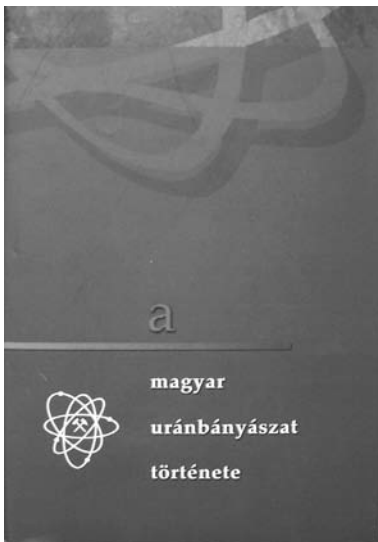
A múzeum és az állandó föld alatti kiállítása létrejöttek, tündöklésének és történetének rögzös útjáról az idézett műben megismerkedhetünk annak tudatában, hogy kálváriájának napjainkban újabb stációjához érkezünk: a föld alatti kiállítás gombás fertőzés miatt bizonytalan időre történt bezárásához.

1. kép: *A mecseki kőszénbányászat monográfiája*

Akkor, amikor a mecseki bányászat jeles emlékeit őrző Bányászati Múzeum már szintén megszűnt létezni, két szakirodalmi mű jelezte a múlt szakszerű és tiszteletadó lezárásának és az emlékmegőrzés hosszú útjának kezdeteit: 1993-ban *A mecseki kőszénbányászat* (1. kép), majd később, 2001-ben, *A magyar uránbányászat története* című monográfiák jelentek meg (2. kép).

³Mendly Lajos: *A Mecseki Bányászati Múzeum*, Pécsi Szemle, 2004. tél

2. kép: A magyar uránbányászat története

E műveket nem történészek írták. A könyv készítői mind a mecseki szén- és uránbányászat elismert művelői voltak az elmúlt évtizedekben, ezért a megírtakat „megélt történetként” tudták megjeleníteni, és az utókor számára szakmai hitelességgel, tárgyilagosan megőrizni. Ezzel az utolsó pillanatban megmentették a szén- és uránbányászattal

kapcsolatos legfontosabb adatokat, eseményeket, az akkor még a fejekben élő ismeretek nagy részét.

Ezzel nem csak szakszerűen rögzítették az utókor számára hazánk két megszűnő termelési kultúrájának képét, lényegét, hanem elindítottak egy folyamatot is: Nem elég dokumentálni az elmúlt szakma mibenlétét, hanem a mai és eljövendő társadalom lehetőleg széles körének figyelmét is folyamatosan, ismételten, ha lehet el nem múlóan emlékeztetni kell annak helyszínére, eseményeire, jelentőségére, eredményeire és bányász elődeink tevékenységére.

A bányászat történeti alapítvány felé (Prealapítványi időszak)

A 20. század utolsó éveiben több egyéni kezdeményezés történt a fentiek jegyében és érdekében. E lépések személyekhez, eseményekhez kötöttek mind a kezdeményezők, mind a végrehajtók, mind a támogatók vonatkozásában, és visszatekintve ezt az útkeresés időszakának is nevezhetjük a bányák istencsapásszerű, sokak számára hihetetlen, felfoghatatlan bezárását követően, iránykeresésnek a szakmai múltunk emlékeinek megőrzése, szakmánk és elődeink iránti tiszteletadás módjainak megtalálásában.

Tanulmányok, pályázatok

1996-ban a *Kútforrás Kft.* elkészítette a *Megszűnt*

Mecseki Szénbányák Létesítményeinek Katasztere elnevezésű, több kötetes felmérő tanulmányt.⁴ E nagy ívű munka kincsháza a bezárt bányauzemek adatainak, dokumentumainak. A tanulmánykötetek értékes, pótolhatatlan, máshol már fel nem lelhető információkat tartalmaznak, amelyek méltóak és fontosak lennének, lehetnek a későbbi korok bármilyen kutatási vagy gazdasági tevékenysége számára.⁵

A *Kútforrás Kft.*⁶ vezetője 1996-ban javasolta a Széchenyi aknai épületek ipari emlékként való hasznosítását, valamint a külfejtési tájrendezés során a bányászati emlékhelyek jelképes helyreállítását, illetve megjelölését úgy, hogy az bányászati emlékpark formájában illeszkedjen a külfejtés tájrendezési tervéhez, segítse elő a terület idegenforgalmi, környezetvédelmi érdekeinek érvényesítését, és alkalmazkodjon Pécs város városrendezési tervéhez. Pécs Közgyűlése Város- és Környezetfejlesztési Bizottsága állást foglalt az emlékparkra vonatkozó elképzelés egyetértő támogatásáról.

Az OMBKE kiadásában 1996-ban megjelent *A magyar bányászat évezredes története* c. 3 kötetes, országos összefogással készült, impozáns alkotás. A II. kötet p. 268-337. *A mecseki feketekőszén-bányászat fejezet* megírásához „A mecseki feketekőszén-bányászat története” címet viselő 170 oldalas tanulmány elkészítésével járultunk hozzá.⁷

A Széchenyi aknai műemléképületek hasznosítására bányászati bemutatóhely, dokumentációs központ, múzeum, kulturális és szórakoztató központ létesítésére 1997-ben megvalósíthatósági tanulmányt és pályázatot készített a *Kútforrás Kft.* „a még meglévő mecseki bányászati értékek további romlásának megállítására, megmentésükre a ... bemutatás, hasznosítás érdekében. ... A bányászati bemutató és múzeum kialakítási és fenntartási költségeinek előteremtését ... más funkciók megteremtésével, a múzeummal és kiállítással szerves egységben megvalósuló és működő Környezetvédelmi Expóval (a néhai *Bachmann Zoltán* Kossuth-díjas építész tervei alapján) szándékoztak megvalósítani...”⁸

A *Szirtes Béla* és *Mendly Lajos* által szerkesztett és tíz fő⁹ által írt alapozó tanulmány szerint:

- El kell végezni az építészeti felújítási munkákat a Széchenyi aknai építészeti emlék értékű épület-együttesen (aknatorony, aknaház, kompresszorház és kiszolgáló épületek).
- Össze kell gyűjteni a mecseki kőszénbányászatban használt gépeket, berendezéseket, műszereket, tech-

⁴ A Pécs-környéki és Észak-mecseki szénbányák füzetein kívül a pécsújhegyi kiszolgáló üzem és Hidasbánya külön füzettel szerepelnek benne. A komlói bányauzem adatai viszont a kataszterben nem szerepelnek, mivel az üzem, a PERT keretében, még működött.

⁵ a szerzői példányokat Alapítványunk őrzi

⁶ A kft.-vel gyakorlatilag azonos személyi bázison jött létre később az alapítvány: *Szirtes Béla, Sallay Árpád, Pálffy Attila, Mendly Lajos* és mások

⁷ Szerkesztette és írta: *Pálffy Attila és Szirtes Béla*; írta még: *Dr. Ács Zoltán, dr. Koncsag Károly, Mester József, Solymosi Franciska, Tiszai László*

⁸ *Mendly Lajos* i.m

⁹ Szerkesztette: *Mendly L. és Szirtes B.* Szerzők: *Arató József, Bachmann Bálint, dr. Bachmann Zoltán, Halmai Csaba, dr. Huszár Zoltán, Horváth László, Jáger József, Mendly Lajos, Süttő Imre, Szirtes Béla*

- nológiákat, amelyek még fellelhetőek és bemutatásra érdemesek. E tárgyakat összegyűjtve, megfelelő zárt helyen szakszerűen, állapotukat biztosítva kell megőrizni a későbbi bemutatathatóságuk érdekében. (98 gép-berendezés összegyűjtésére, bemutatására tett javaslatot a tanulmány, feltüntetve többek között az akkori tárolási helyüket, állapotukat, a javasolt ideiglenes tárolási és a végleges helyüket.)
- A Mecseki Bányászati Múzeum anyaga gyors pusztulásának megakadályozása érdekében a tárgyak és dokumentációk állagmegőrző konzerválását, részben restaurálását el kell végezni, és biztosítani kell a szakszerű raktározását.
  - Bemutatja az épületegyüttesben és környezetében kialakítandó bányászattörténeti bemutató, kiállító és múzeumi együttes megvalósítási lehetőségét, (aknaszállítás, bányagépek szabadtéri bemutatása, és a széntermelési technológiák, népes kisvasúti állomás, kompresszorház, bányavíztelenítés, egyedi gépek és egyéb eszközök kiállítása, gázlecsapolás, brikettgyártás), valamint a bányászattörténeti múzeummal szerves egységben kialakítandó környezetvédelmi expo ötletét. Szerepel a javaslatban egy bányászati panteon létesítése is.

A pályázat 1998-ban elnyerte a Környezetvédelmi Minisztérium 14 M Ft-os támogatását, de a vállalat nem tudta hozzáadni a korábban vállalt önrészt, ezért a tervezett program nem valósulhatott meg.

Az 1996-ban a hagyományos Borbála-napi bányász szakestélyen elhangzott javaslat alapján Pécs városa sok jelentős szakemberének és intézményének bevonásával egy nagyon részletes megvalósíthatósági tanulmány készült egy nagyszabású bányászati emlékpark létrehozására a megszűnő pécsbányai szén külfejtés helyén, 1998-ban (3. kép).

3. kép: A Karolina külfejtés az 1990-es években

A tanulmány tudományos megalapozására a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara anyagi háttérrel biztosított a bányászattörténeti kutatás folytatására: *Bányászattörténeti kutatás a pécsbányatelepi emlékpark elkészítését célzó megvalósíthatósági tanulmány részére. Zárójelentés*¹⁰ Ennek során megvizsgálásra kerültek:

¹⁰ Szirtes B., Huszár Z., Mendly L., Pálfy A. Kézirat, Pécs, 1997.

¹¹ A borítókép Rétfalvi Sándor szobrászművész terve

- A Baranya Megyei Levéltárban őrzött *Berks Péter* és *Babics András* hagyatékok.
- A Baranya Megyei Könyvtárban tárolt korabeli szénbányászattal foglalkozó sajtóközlemények.
- Az időszakra vonatkozó népszámlálási adatok, közlemények.
- Az Első cs. és k. szab. Dunagőzhajózási Társaság (DGT/DDSG) éves termelési jelentéseinek a Mecseki Bányászati Múzeum iratanyagaiban fellelhető részei.
- Végül az Országos Geológiai Szolgálat budapesti központjában a geológiai és geofizikai adattár, földtani térképtár, földtani szakkönyvtár mecseki vonatkozású dokumentumai.

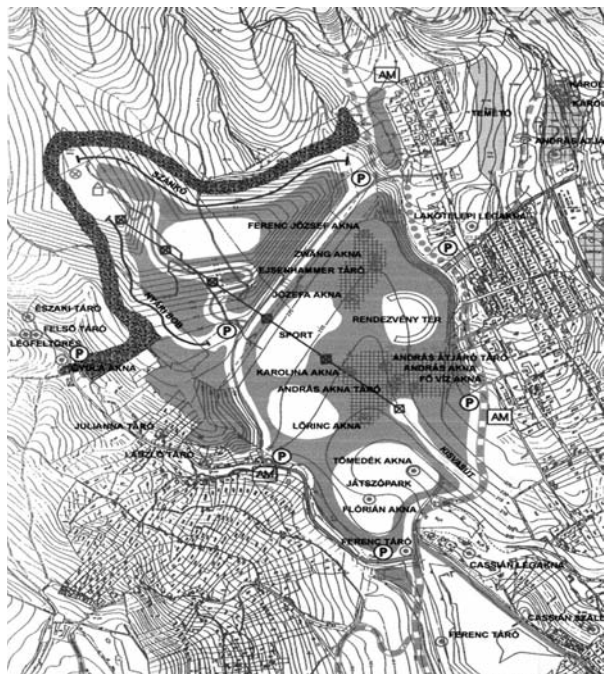
1998 februárja ezáltal megteremtődtek a tanulmány kidolgozásának feltételei, de ez a kutatás ösztönzően hatott a későbbi alapítványi munkára is.

4. kép: Emlékpark tanulmány borítólapja

A *Szénbányászat Emlékhelyei Pécsbányán Idegenforgalmi Emlékpark* címen a Kútforrás Kft. kiadásában 1998-ban közreadott mű kiindulási pontja, gondolatébresztője, kezdeményezője, hivatkozási alapja lett a később történeteknek, és a folyamat elvezetett az alapítvány létrejöttéhez. Indokoltnak tartom ezért részletesebb bemutatását.¹¹ (4., 5. kép)

Noha a kezdeményező szerkesztők-

5. kép: Az Emlékpark helyszínrajza

szerzők szakmai pályájukat nemrég befejezett bányamérnökök, a téma fontosságát, jelentőségét illusztrálva és megértve, a tanulmány készítésében jelentős részt vállalva közreműködött Kossuth-díjas építész tanszékvezető tanár, a Környezetvédelmi Kft. szakértő ügyvezetője, az Idegenforgalmi Kht. ügyvezető igazgatója, történész-muzeológus, városrendező építésmérnök tanszékvezető tanár és okl. geológus.

A tanulmány 112 oldalon és 7 mellékleten 55 csatolt ábrával, 17 csatolt táblázattal, 5 főfejezetben tárgyalja az emlékpark megvalósításának történeti és tudományos alapjait, az emlékpark kialakítását, települési kapcsolatait és természeti adottságait, az emlékparkot, mint városi szabadidő parkot, és ismerteti a hazai és külföldi példákat. Az összefoglaló és javaslatokat tevő fejezetrész 8. pontja szerint: „Az emlékpark megvalósításának és működtetésének legcélszerűbb szervezeti formája ... egy alapítvány...”.

Különös súllyal felhívni e tanulmányra a figyelmet egyrészt azért indokolt, mert ennek eredőjeként jött létre – az alábbiakban tárgyalt módon – három év múlva a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány, másrészt a benne foglaltak jelentős része – a külfejtési bányagödör rekultivációjának itt nem részletezhető okokból származó sok éves elmaradása miatt – máig nem vesztette el aktualitását.

Kiállítások

Még 1997-ben nagyszabású időszaki kiállítás nyílt – ugyanezen szervezet keretében, a Várostörténeti Múzeumban – *Képek a pécsi szénbányászat történetéből, 70 éve avatták föl a gróf Széchenyi István aknát* címmel (6. kép).

6. kép: Meghívó, 70 éve avatták föl a gr. Széchenyi István aknát

2000-ben, folytatva a „Képek a pécsi szénbányászat történetéből sorozatot”, megnyílt a *75 éve szentelték föl Szent István aknát* kiállítás a Mecseki Bányavagyon-hasznosító Rt. székházában, majd 2001-ben a Várostörténeti Múzeumban (7. kép).

7. kép: Meghívó, 75 éve szentelték föl a Szent István aknát

2001-ben kiállítás nyílt az akkor „alvó” Mecseki Bányászati Múzeum megmaradt, a Kútforrás Kft. által rendezett anyagából a Mecseki Bányavagyon-hasznosító Rt. nagytermében, és 2003-ban megrendezték kiállításukat a vasasi bányászotthonban Vasasbánya történetéről.

Rendezvények, kiadványok

Szén – Lugosi László fényképei: A bevezetőt, a kommentárokat és a képaláírásokat írta Szirtes Béla¹² 1995. Kép-Árnyék, 85 old.

Nem szól már a klopacska Vasasi bányász emlékek: Szerkesztették: Göndöcsné Batai Rozsi, Szirtes Béla, Szirtes Gábor, 2000. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 162 old.

Kezdeményező és meghatározó szerepet vállalt a nevezett kft. a 2000-ben Komlón megrendezett, kétnapos, *Búcsúzik a mecseki szénbányászat* című országos szakmai konferencián, és az ehhez csatlakozó könyvek megírásában, szerkesztésében. A kétnapos konferencián 29 szakmai előadás hangzott el helyi és jeles országos, részben valamikori mecseki szakemberek részéről. Az ország többi szénmedencéjéből és a fővárosból érkező nagyszámú résztvevő könyveket,

8. kép: A konferencia kiadványai

¹² A Kútforrás Kft. ügyvezetője

emlékplakettet és mecseki relikviákat vihetett magával emlékül és mások okulására. Az előadások szerkesztett kiadványát az érintettek postán kapták meg. A konferencia kiadványai (8. kép):

- Mecseki Bányász Zsargonszótár, szerkesztette: Szirtes Béla,¹³ 2000. Pécsi Erőmű Rt. 51 old.
- Búcsúzik a Mecseki Szénbányászat, szerkesztette: Szirtes Béla,¹⁴ 2001. Pécsi Erőmű Rt. 336 old.

A Széchenyi-akna vasbeton aknatornyát az Országos Műemlékvédelmi Hivatal – több mecseki szénbányaüzemi épülettel együtt – műemlékké nyilvánította. Ezen épületek sorsa ezzel azonban egyáltalán nem rendeződött, sőt! Legtöbbjük állapota rohamosan romlott, és ma már nagyon rossz állapotba került, és van,

9. kép: A gróf Széchenyi István akna

amit már le is bontottak. A '90-es évek végén a bányász illetékesek még optimisták voltak. Ennek jegyében készített a fenti kft. pályázati tanulmányt „A Széchenyi aknai műemlék torony építészeti állagmegmentése” céljából. Pályázaton a bányavállalat pénzt nyert a felújításra, de a saját forrás hozzájárulás hiánya miatt nem valósult meg, és ma is romlik a rendkívüli értékű műemlék. (9. kép)

Az András aknai utolsó vasszerkezetű torony megmentésére és új helyen való felállítására is pályázat készült, de csak a lebontás valósult meg. A toronyszerkezet Komlóra került, sorsa ismeretlen.

Javaslat készült a Szent István aknai épületegyüttes hasznosítására és a műemlék akna-torony megőrzésére is. (10. kép)

Műemlékvédelem

Részben a Kútforrás Kft. fent ismertetett munkái, kezdeményező és aktív közreműködése, részben Bachman Zoltán és Hübner Máttyás, valamint mások építészeti értékvizsgálatai¹⁵ alapján az Országos Műemlékvédelmi Hivatal műemlékvédelmi javaslatot kezdeményezett 1999-ben, amelyet 2001. január 19-én véglegesített. Ennek következtében a hivatal 2001-

10. kép: A Szt. István akna fénykorában esti fényben

ben hozott határozatával ideiglenes műemléki védelem alá helyezte az alábbi épületeket:

Széchenyi akna	Bányaház-iroda-fürdő (1923)
	Aknatorony és gépház (1928)
	Szentörő épület (1920)
	Kompresszorház, kapcsolóház (1923)
	Műhely (1906)
István akna	Bányaház-iroda-fürdő (1923)
	Aknatorony és gépház (1922)
	Kompresszorház, kapcsolóház (1925)
Vasas, Petőfi akna	Gépház (1914)
Pécsújhegy	Erőmű (1914)
	Központi iroda (1914)
	Mozdonyszín és műhely (1914)

A határozat ellen az érintettek azonnal fellebbezést terjesztettek elő. A zaklatott és végül is nagyrészt hatástalan (2005-től) műemléki védelem „eredményeként” a műemlékértékű épületek mai állapota lesújtó. 2016-ban felrobbantották a védelem alól felszabadított, felújított pécsújhegyi erőmű épületét. (11. kép)

11. kép: A felrobbantott pécsújhegyi erőmű képe a 20. sz. elején

¹³ Sík Lajos, Ónozó Lajos és dr. Szeőke Imre gyűjteményének felhasználásával, német nyelvi lektor: Szalainé Wéber Mária

¹⁴ Előadók: Somosi László, Móró Mária Anna, Szirtes Béla, Mendly Lajos, Kovács János, Vedródi Antal, dr. Krisztián Béla, Reszler Zoltán, Lafferton Győző, dr. Némédi Varga Zoltán, Kovács Endre, dr. Ács Zoltán, Balás László, Szilas László, Csethe András, Várbiro Gábor, Jáger József, Süttő Imre, Vass István, dr. Tamásy István, dr. Nyers József, dr. Szűcs István, dr. Bánhegyi Mihály, dr. Vékény Henrik, Gombos Andor, Huszár Zoltán, dr. Turza István, dr. Bezerédy Győző, Major Géza, dr. Göndöcs István

¹⁵ Bachmann Zoltán – Bachmann Bálint – Csonka Károly: A pécsbányai Széchenyi-akna emlékértékű épületegyüttesének hasznosítása – bányászati múzeum és környezetvédelmi expo. Programterv. Pécs, 1997.

Hübner Máttyás: A mecseki szénbányászat és vasércbányászat építészeti értékelése. Vizsgálat

Mátrabérci Zsolt: Pécsbánya. Egy bányászfalu múltja, jelene és jövője. Szakdolgozat. Konzulens: Hübner Máttyás, Horváth Magdolna

Katasztrófálisan leromlottak az István aknai műemléki védelem alatt álló épületek. A felügyelet nélkül, gazdátlanul álló épületek a természet erői által leromlott, az emberi barbárság által kiraboltt, nagyrészt értéküket veszített, helyenként életveszélyes épületegyüttest képeznek. Sorsuk ismeretlen. Vasason és Pécsbányán van gazdájuk a ma is védelem alatt álló létesítményeknek, aki fenntartja a használatban lévő épületeket (a Széchenyi aknai bányaházat, műhelyt), és erejéhez képest javítgatja, vagy legalább őrzi az üresen állókat (aknatornyot, légsűrítő és transzformátor gépházat).

Összegezve: a helyzet végtelenül szomorú!

Folyóirati publikációk

1998-tól kezdődően, azért, hogy a – Pécs város életét hajdan alapvetően befolyásoló, érdekes és hiánypótló – bányászati ismeretek az érdeklődő lakosság széles köréhez eljussanak, a kft. – a majdani alapítvány tagjai – megragadták a negyedévente megjelenő Pécsi Szemle város történeti folyóirat oldalain történő publikálás lehetőségét. Kihívást jelentett a szerzőknek, többségükben gyakorló bányász szakembereknek, hogy a folyóirat színvonalához illően, hitelesen, szakszerűen, de az átlagos pécsi értelmiségi számára is érthetően és érdeklődését felkeltően kellett megfogalmazni, megjeleníteni a számukra legtöbbször idegen bányászati leírásokat. 1998-2001 között 18 dolgozat látott a lap hasábjain napvilágot. A publikálások hasonló intenzitással folytatódtak az alapítvány életében is a Pécsi Szemle 2012-ben történt sajnálatos megszűnéséig. (Lásd később az ezzel kapcsolatos különnyomatok bemutatását és tartalmukat).

Az alapítvány létrejöttét megelőző időszak (1996-2000) tanulságai

A 250 éves mecseki szén- és uránbányászat megszünt létezni. Méltó tárgyi emlékei alig maradtak, a Mecseki Bányászati Múzeum bezárt, a bányászat emlékhelyei elfelejtve, jeles személyeit és történetét a közvélemény nem ismeri, személyes emlékei fogynak, megmaradt épített emlékei pusztulnak. Tanulság, hogy maradandót és vandalizmusnak ellenállót érdemes és kell alkotni, mert a rengeteg munkával létrehozott kiváló alkotások egy részének a hasznosulási hatásfoka alacsony (a kiállítások rövid idő után bezárnak, anyagaik elvesznek), más részük megvalósulása kívül-

állókon múlik (megvalósíthatósági tanulmányok, pályázatok) és ezért hiábavalóvá válik.

Az Alapítvány létrehozása

A megvalósítás szükségességére vonatkozó ötlet 1996. évi felmerülésére az előző fejezetben már utaltunk. Ezt követően hosszú időn keresztül gyakorlatilag nem történt semmi. Meddő egyéni próbálkozásokat követően 1998-ban a Mecsek Egyesület vállalta a téma intézményes gondozását, és 1999-ben sikerült együttműködési megállapodást kötni a megvalósítás érdekében a Pécsi Erőmű Rt.-vel, a Mecseki Bányavagyonhasznosító Rt.-vel és az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesülettel. Ennek keretében – Pécs város alpolgármesterével és a Mecseki Környezetvédelmi Rt.-vel (uránbánya) kiegészülve – 2000-ben felgyorsultak az események¹⁶. Több megbeszélést (január 4., április 4., június 6.) követően egyöntetű véleményt alakítottak ki: sürgősen létre kell hozni egy olyan alapítványt, amely foglalkozzék a pécsi szén- és uránbányászat emlékeinek teljes körű megőrzésével, ezek között a pécsbányai emlékhelyek létrehozásával is. Az érdekeltek még ugyanazon évben véglegesítették az alapítvány koncepcióját, tartalmát, formáját, és meghatározták céljait.

A folyamatban 1993-2001 között látni kell három-négy személy meghatározó, részben információs jellegű kapcsolatteremtő szerepét, amely nélkül az eredmény nem született volna meg: a megszünt szén- és uránbányák vezető beosztásából nyugalomba vonult személyek, akik a Kútforrás Kft. ügyvezetői voltak, akik az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület többszörösen kitüntetett tagjai, akik a Mecsek Egyesület meghatározó tagjaiként és akiknek az ún. prealapítványi időszak teljesítménye alapján a szavuk kellő súlyú, akikre hallgattak azok a bányászathoz kötődő, döntési helyzetben lévő vezetők, akik nem csak szavuk erejével, hanem anyagi hatalommal is rendelkeztek.

2000-ben tisztázódtak az alapítvány létrehozásával kapcsolatos jogi és egyéb körülmények. Az alapító okirat többszöri kényszerű átdolgozása során az alapítvány neve az induló „Alapítvány a pécsi bányászati emlékek megőrzéséért”-ről Pécsi Bányásztörténeti, majd adminisztrációs figyelmetlenség miatt Pécsi Bányásztörténeti Alapítványra változott. Tisztázódott az is, hogy állami tulajdonú vállalatok (részvénytársaságok) nem hozhatnak létre alapítványt. Nem vihetik

¹⁶ 2000. 04. 20. Alapító okirat készül még Alapítvány a Pécsi Bányászati Emlékek Megőrzéséért néven
2000. 05. 15. Konferencia az OMBKE szervezésében támogatja az alapítvány létrehozását
2000. 06. 06. Megbeszélés Pécs város alpolgármesterénél
2000. 09. 27. Újabb Alapító okirat még a fenti néven
2000. 12. 15. Cikk az ÚDN-ben az alapítványról
2001. 01. 15. MBVH Rt. nem vehet részt az alapítvány létrehozásában
2001. 04. 24. Az alapítvány új neve: Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány
2001. 03. 02. MBVH Rt. kérelme új megoldást javasolva a SzÉSzEkhez
2001. 05. 17. Megbeszélés (jövőre) a SzÉSzEkben
2001. 06. 13. A Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány alapító okiratának aláírása (mellékelve)

alapítványokba az állami vagyont, de lehetőség van arra, hogy az alapítvány céljait kívülről támogassák. Így született meg az a megoldás, hogy az alapítvány szinte névleges kis alapító összeggel a Mecsek Egyesület hozza létre, a három jogutód bányavállalat három évre kötött támogatási megállapodás keretében biztosítja az induló évek feladataihoz szükséges anyagi erőt, azt követően pedig eseti elbírálás alapján projekt- és működési támogatást biztosítanak. Az alapító okirat aláírására 2001. június 13-án került sor. (12. kép)

12. kép: Az alapító okirat 1. és 9. (utolsó) oldala

A Baranya Megyei Bíróság a Pécsi Bányástörténeti Alapítvány (PBTA) közhasznú szervezetet 2001. november 13-án bejegyezte.

Az Alapítvány 15 éve

Az Alapítvány megalakulását követően Működési és Szervezeti Szabályzatának elkészítésével párhuzamosan – felhasználva a prealapítványi időszakban szerzett tapasztalatokat – kialakította tervezett tevékenységének súlyponti területeit. Rendszeresen és rendszeresen három fő területtel kívántak foglalkozni:

- A bányászati emlékhelyek megjelölése, jeles személyeknek emléktáblák állítása (emlékkövek, emléktáblák, emlékművek).
- Bányász toronyzenei hálózat létesítése.
- Ismeretterjesztő szakirodalmi és könyvkiadói tevékenység folytatása (folyóiratcikkek, könyvek szerkesztése, írása, kiadása).

Igénytől, helyzettől, lehetőségtől függően foglalkozni terveztek:

- Oral history (szóbeli történetek) felvételek készítését
- Közterületek bányász elnevezését.
- Bányász hagyományörzést.
- Az alapítvány célkitűzéseivel azonosuló egyesületek, szervezetek, társaságok egyes projektjeinek támogatását.
- Az elkészült bányász emlékjelek karbantartását, állaguk megőrzését.

Az Alapítvány szervezetéről

Az Alapítványban az összes tevékenységet (projektek megvalósítási, szervezési feladatai, pénzügyek, adminisztráció, gépírás, honlapkezelés stb.) egymás között szétosztva mindenki társadalmi munkában, bérezés, díjazás nélkül végzi (díjazásban csak a könyvelő részesül). Kizárólag az igazoltan felmerülő költségek kerülhetnek elszámolásra.

Az alapítvány létrejöttékor a tisztségviselők összeállítása az alapítói és főtámogatói képviseletet tükrözte, a későbbi változások (a személyi szükségszerűségeken túl) az alapítványi munkában és a források biztosításában ténylegesen résztvevők irányában történtek. (1. táblázat)

1. táblázat:

Az alapítvány tisztségviselői és munkatársai

Év	Elnök	Titkár	Kurátor	Fb. tag	Állandó munkatársak**
2001	Szirtes Béla	Schaller Károly	Dr. Nyers József	Dr. Biró József	†Dr. Biró József
2002			Szilás László	Lafferton Győző	
2003			Varga Mihály	Farkas László	
2004			Weiler Árpád		
2005					
2006	Sallay Árpád	Schaller Károly	Dr. Nyers József	Dr. Biró József	†Mendly Lajos
2007			Rábay Ottó		
2008			Sallay Árpád	Pálffy Attila	
2009			†Szilás László	Pusztafalvi Gábor	
2010			Varga Mihály	Rábay Ottó	
2011			Weiler Árpád	Sallay Árpád	
2012				Schaller Károly	
2013					
2014					
2015					Szirtes Béla

* Tiszteletbeli elnök

** Esetenkénti munkatársak: Hafner Henrik (Mohács-Pécsi Vasút); Vass István (Külfejtés), †Juhász József, † dr. Bánhegyi Mihály

Az alapítvány félévente (és szükség esetén) kuratóriumi ülést tart, a munkatársak (5-6 fő) a kuratórium elnökének vezetésével korábban hetente, később kéthetente megbeszélik az elmúlt hetek eseményeit és a következő feladatokat.

A bányászati emlékhelyek megjelölése

Az Alapítvány elmúlt 15 évének leglátványosabb és legmaradandóbb alkotása a valamikor működött bányák, bányüzemek helyszíneinek megjelölése, környezetük rendezése volt. A helyszínek megjelölésének célkitűzésével az Alapítvány – kívülállóknak felmérhetetlenül – nagy fába vágta a fejszét. Mivel ezzel az Alapítvány munkatársai tisztában voltunk, 2002-ben elkészítettük *A mecseki szén- és uránbányászat emlékeinek megőrzésére a helyszíneken*¹⁷ című felmérő tanulmányt.

A Mecsek hegység déli lankáinak látképét az elmúlt két és fél évszázadban a szén- és uránércbányászat tevékenysége jelentősen átalakította. A város keleti határában elterülő szőlőtelkek és erdőségek nagy része a 19. század közepére földtulajdon vagy bérleti jogviszony alapján összefüggő bányaterületté vált. A 20. század második felében bányák nyíltak a várostól nyugatra fekvő községek területén is. A szénbányászat 20-25 km², az uránbányászat kb. 65 km² területen folyt. A Mecsek hegységben a szén- és az uránbányászat 117 külszínre nyíló aknát és mintegy 170 tárót létesített. Ezáltal a kiszolgáló létesítmények telephelyeivel együtt több mint 300 üzemudvaron folyt bányászati munka.

A nagyközönség a bányászatot elsősorban aknáiról ismeri. Tekintettel arra, hogy a bányák majd kétszáz éven keresztül sok ezer pécsi polgár egzisztenciáját biztosították és a város 19-21. századi gazdagodását eredményezték, az aknák-tárók adatainak megőrzése, bemutatása a szélesebb közvélemény számára is indokolt és illendő. A megjelölés szempontjai:

- Elsősorban nem azért jelöljük meg a bányászati múlt emlékeit, hogy oda a nagyközönség elzárando-koljon, hanem azért, hogy ha valaki arra jár, ves-sen egy pillantást az emlékkőre, esetleg egy percre álljon meg, és gondoljon elődeinkre.
- Azok a helyszínek tervezendők megjelölésre, amelyek járművel vagy gyalogosan jól megközelíthetők.
- Ahol a mérnökségi és történeti adatok rendelkezésre állnak.
- Ahol a társadalmi környezet fogadó- és támogató-kész.
- Helyszínt megjelölni időtállóan, vandalizmusnak lehetőleg ellenálló módon kell.
- Emlékkővel, amennyiben nem zavarja a terület használatát.
- Emléktáblával, ha a létesítmény falára helyezhető el a jelölés, vagy ha a helyszín nem közelíthető meg teljesen a tevékenység zavarása nélkül.

- Egyes helyszíncsoportoknál, amennyiben indokolt, tájékoztató táblákat célszerű elhelyezni.
- A köz- és turistautak mentén útjelző táblákkal je-lezzük a hajdani bányászati helyszíneket.
- Az érintett települések központjaiban tábla helye-zendő el, amelyen a község területén működött összes aknát, tárót meg kell jelölni. Azokat is, ame-lyek a helyszínen nem kerülnek megjelölésre.
- Végül kezdeményezni kell Pécs belvárosában egy központi szén- és uránbányászati emlékmű felállít-ását.

A fentiek szerint megvizsgált aknák és tárók 286 helyszínéből a tárgyalt szempontok alapján 95 hely-szín alkalmas megjelölésre. Ezen kívül 12 hajdani bá-nyász község központjában kell fentiek szerinti emlék-táblát elhelyezni.

Az Alapítvány gyakorlatilag 2002-ben, a Lámpás-völgyi-emlékhelyek létrehozásával kezdte el működé-sét. Az 1933-ban megszüntetett hajdani városi bányák lámpásvölgyi erdőövezte területén a Gyula-aknát és a környezetében lévő bányalétesítmények helyét jelölő emlékkövek bemutatása és felavatása 2002-ben az 52. Bányásznapi alkalmából rendezett ünnepségen népes közönség jelenlétében történt.

A Lámpásvölgyi-emlékpark kialakításának sikere mind egészében, mind részletmegoldásaiban – a helyi adottságokhoz igazodóan – mintául és sok tanulsá-gul szolgált a későbbi évek hasonló megoldásainál. 2002-2016 között az Alapítvány által vagy közreműködésé-vel létesített mecseki bányász emlékköveket és emlék-táblákat a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat

Emléktáblák és emlékkövek

Terület	Emlék-		Összesen	
	tábla	kő		
Szénbányászat	Pécs	27	12	39
	Komló	1	5	6
	Észak	1	3	4
	<i>Összesen</i>	<i>29</i>	<i>20</i>	<i>49</i>
Uránbányászat	14	8	22	
Szén- és uránbányászat	2	-	2	
<i>Összesen</i>	<i>45</i>	<i>28</i>	<i>73</i>	
Ebből megsemmisült	4	1	5	

Amíg szénmedencében elhelyezett emlékkövek a medence bányászatában is előforduló, a célra kiválóan alkalmas andezit kőzetből, addig az uránbányászat területén elhelyezett emlékkövek, ugyanilyen szem-pontok miatt jakabhegyi vörös homokkőből készültek.

A létesített emléktáblák nagy változatosságot mu-tatnak: a fekete gránittól a fehér márványon és a pré-selt műanyagon át a bronz domborműig, a néhány so-ros kis táblától a táblafalig, a feliratostól a metszett képesekig sok táblát láthatunk a bányász települése-ken. Illusztrációként az alábbiakban a teljesség igénye nélkül bemutatunk néhányat emléktábláink és -köve-

¹⁷ Gúth F., Jäger L., Pálffy A., Sallay Á., Szirtes B. Pécs, 2002. november Kézirat, PBTA

ink közül (a részletes tárgyalásukat lásd külön írása-inkban) (13., 14. kép).

Emlékparkok: az emléktáblákat a meglévő szobrok köré az Alapítvány helyezte el (15., 16., 17. kép).

13. kép: Emlékjelek 1

A pécsi kőszénbányászat területén elhelyezett emlékjelekről (emlékkövekről és -tablákról) részlete-

sen Pálfy Attila: Emlékjel, emlékhely típusok kialakítása, megvalósítása a pécsi kőszénbányászat területén

14. kép: Emlékjelek 2

15. kép: Emlékpark Gesztenyes utca

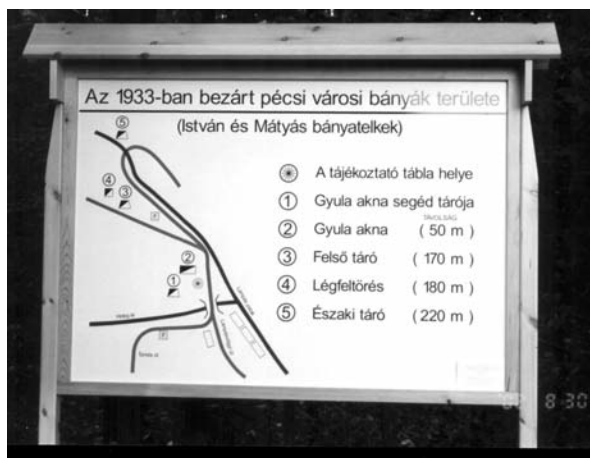

16. kép: Emlékpark Vasas (részlet)

17. kép: Emlékpark Újhegy

című írásából tájékozódhat a kedves Olvasó. Sallay Árpád: Az alapítvány szerepe az uránércbányászat emlékjeleinek létrehozásában című írásunkban pedig az e területen megvalósult emlékjelekről olvashatunk.

18. kép: A megsemmisült lámpásvölgyi tájékoztató-útmutató tábla

Bányász toronyzenei hálózat

Szöltünk már arról, hogy hazánk egyik legrégebb bányavidéke (a mecseki szén) nagyon szegény a fennmaradt tárgyi emlékekben és a bányászéletet bemutató lehetőségekben. A Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány pótolni igyekezett a hiányokat, tárgyak hiányában új szellemi alkotással. Hazánkban, de a világon is egyedülálló módon állított emléket a napi kenyérért a föld alatt, sokszor embertelen körülmények között dolgozó bányászoknak. Több éves munkával megvalósította, hogy a mecseki szén- és uránmedence hajdani bányász településein (legyen az kolónia, falu vagy város), ahonnan elődeink nap mint nap munkába indultak, a valamikori műszakkezdés időpontjában emlékükre egy időben csendüljön fel tiszteletadó toronyzene. Immár több mint egy évtizede (2003-tól folyamatosan megvalósítva) szól Pécssett hét helyen, Komlón, Szászváron, Kővágószőlősen, Kővágótötösön, Cserkúton és Bakonyán minden nap 14 órakor, és közkívánatra 18 órakor is (a pécsi Ágoston téren 10 és 18 óra között kétóránként) ugyanaz a bányász toronyzene. (19. kép)

19. kép: Toronyzene szól a kővágótötösi r.k. templom tornyából

Pécssett	az Ágoston téri r.k. templom tornyából a Mecsekérc Zrt. Irodaházáról Meszesen a Gandi Gimnáziumról Pécsbányán a r.k. templom tornyából Szabolcson a r.k. templom tornyából Somogyon a Kodály Művelődési Házról Vasason a r.k. templom tornyából
Komlón	a polgármesteri hivatalról
Szászváron	a r.k. templom tornyából
Kővágószőlősen	a r.k. templom tornyából
Kővágótötösön	a r.k. templom tornyából
Bakonyán	a r.k. templom tornyából
Cserkúton	a r.k. templom tornyából

A hétköznapi elhangzó zenemű két rövidebb és egy hosszabb részből álló kompozíció, mindhárom rész önálló mondanivalóval. Az első rész a hajdani munkába hívó jel, a klopfolás, a „klopacska” néhány üteme. A mára már szinte elfeledett ütemet az utolsó pillanat-

ban sikerült a feledéstől megmenteni¹⁸, és a toronyzenén keresztül megörökíteni. Egy harangjáték átmenetet követően a harmadik rész a „Tisztelet a bányász szaknak...” kezdetű régi bányászdal feldolgozása. (A harangjátékra feldolgozott dallam a bányászok egyik legünnepélyesebb dala Közép-Európában a 19-20. században bányász himnuszként is közismert *Der Bergmannsstand sei hoch geehrt...* kezdetű ősi német bányászdal. Ma magyarul Tisztelet a bányász szaknak címen ismerjük.) Vasárnap a bányászhimnusz néhány taktusa hallható.¹⁹ Az automata vezérlésű zenélő óra berendezést kézi vezérléssel is elláttuk azért, hogy a teljes bányászhimnuszt bármikor megszólaltathassák.

A toronyzene Alapítvány szerint megfogalmazott célja: Jelezze, hogy az utódok közel negyed évezred kemény bányász élet után, az elődök anyagi alkotásaira és emberi értékeire építve, a bányász múlttól nem megfélekedve folytatják bányászat utáni új életüket.

A pécsi-mecseki toronyzene a soproni egyetemnél és az ország más bányamedencéiben is hallható: Tatabányán, Bükkábrányban, Ormosbányán és Egercsehiben.

Toronyzenét az országot-világot járva sokfelé hallhatunk, de (tizenhárom ponton egyszerre megszólaló bányász) toronyzene-hálózattal tudunkkal sehol sem találkozhatunk. Ez valóban új szellemi alkotás, amivel pótolni tudjuk (igyekszünk) a fennmaradt tárgyi emlékek hiányát.

A zenélő órákat nem csak megvalósítani, hanem fenntartani és működtetni is kell. A (nem kevés) létesítési költségeket saját forrásból és áldozatkész támogatók révén sikerült biztosítanunk. A sok szereplő, a jelentős költségek és a hosszú életű működés érdekében is különös körülményekkel jártunk el a megvalósításkor. (Szerződések, megállapodások illetékes önkormányzatokkal, egyházakozségekkal stb.)

A Mecseki Szén- és Uránbányászati Emlékmű

20. kép: *A Mecseki Szén- és Uránbányászati Emlékmű avatása*

Az Alapítvány egyértelműen művészi és kétségtelesen legjelentősebb alkotása a pécsi Ágoston téren felállított, és 2006. szeptember 1-jén ünnepélyes keretek között, hatalmas érdeklődő közönség jelenlétében felavatott központi emlékmű. (20., 21. kép)

21. kép: *A Mecseki Szén- és Uránbányászati Emlékmű avatása*

Megvalósítása négy évet vett igénybe. A jelentős anyagiak előteremtésével párhuzamosan kétfordulós, meghívásos pályázaton kilenc pályaműből – a Képző- és Iparművészeti Lektorátus bevonásával, széleskörű társadalmi zsűri révén – jelentős viták után került kiválasztásra Taubert László szobrászművész alkotása. Néhány gondolat az Alapítvány elnökének avató beszédéből²⁰:

„...Az emlékmű az emlékkövekkel, emléktáblákkal és toronyzenéssel együtt képezi az emlékezés alapítványunk által kialakított rendszerét, a rendszer legjelentősebb, központi eleme.

...Az emlékkövek és emléktáblák helyszíneket jelölnek és tényadatokat közölnek. Az előttünk álló emlékmű viszont több az egyszerű, direkt adatközlésnél, amely művészi eszközökkel gondolkodásra készít, az érzelmekhez szól. Aki elsősorban a tényadatokat keresi, kérjük, keresse fel, járja végig a fenti emlékhelyeket, aki lélekben kíván áldozni a múlt emlékeinek, álljon meg ezen emlékmű előtt néhány gondolat erejéig.

...Ezen emlékmű központi alakja egy bálványoszlop, egy bányász idol. Az erőt sugárzó, vágott síkokból felépült, márvány férfitestbe bevágott függőleges bányáureg-imitációk metszetei jelképezik, ahogy a bánya a bányász testébe vágott, egész lényét igényelte és a bányász akarva-akaratlanul azonosult a bányával, a bányász és a bánya egy volt. Az oszlopon a testet tetőző, alkotást és biztonságot szimbolizáló, házra emlékeztető külső sziluett kifejezi, hogy sok ezer ide települt családnak a bánya hazát adott, és fejlesztette a területet. Az oszlopot körülvevő fekete gránitkockákkal, a rajtuk elhelyezett szimbólumokkal, a bányász

¹⁸ *Börzsei Mihálynak*, a Magyar kir. Szénbányásziskolát (közkeletű nevén a Bányaiskolát) 1926-ban végzett hajdani aknásznak, bányamesternek, végül pécsbányai üzemvezetőnek tartozunk hálával, aki a hozzá elvitt „klopacsán” 96 éves korában leütötte a régi ütemet, amelyet így meg tudunk örökíteni. Rá egy hónappal már a mecsekszabolcsi temetőben utolsó útjára kísértük a pécsi szénbányászat nagy öregjét.

¹⁹ Mindezeket zeneszámmá *Kircsi László* zeneszerző komponálta.

²⁰ Pécsi Szemle, 2006. ősz Avatóbeszéd.

települések neveivel és feliratokkal közérthetővé teszi, és összehatásában és részleteiben az elmélyült szemlélő részére kifejezi mindazt, amit a mecseki bányászatról mondani szeretnénk, gondolni kell. Azt, hogy itt 250 éven át, amint a mű felirata tömören hirdeti: 'Ész és derék munka' működött. Emlékezzünk erre!"

A 4,5 m magas, 20 m² alapterületű emlékmű három különböző fekete kőzetből készült: a szobortest nero marquina márvány, a posztamens és a négy kocka burkolata, valamint a járófelület nero assoluto gránit, az alapsík bazalt-zúzalék.

Az emlékmű közadakozásból, állami források nélkül jött létre. A szükséges kb. 16 M Ft-ot az alapítvány „kalapozta össze”. 43 jogi személy 50 ezertől két és fél millió forintig terjedő pénzádománya és másfél-száz magánszemély ezertől 100 ezer forintig terjedő támogatása tette lehetővé az emlékmű megvalósítását.

Szakirodalmi és könyvkiadói tevékenység

Az Alapítvány mindig nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy az utókor ismerje meg a megszűnt bányászati tevékenységet, múltját, jelentőségét, az általa létrehozott alkotásokat, a bányász elődök életét, a fennmaradt emlékeket, a szén- és uránbányászat érdekes epizódjait. Az előző fejezetekben tárgyalt „kőbe vésett”, időtálló alkotások mellett vallottuk: a „Verba volant, scripta manent”²¹ római igazságot. Szakszerzőink írásait folyóiratokban publikálták, és általunk vagy kezdeményezésünkre és közreműködésünkkel írt, szerkesztett könyveket adtunk ki önállóan vagy társkiadóként.

A prealapítványi időszakban megjelent kiadványokat követően megjelentek:

Iparosok és bányászok a Mecsek alján: Szerkesztették: Szirtes Gábor és Vargha Dezső. 2002. Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, valamint a Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 374 old. A műben az Alapítvány munkatársainak hat szócikke szerepel²².

Emléklapok a pécsi bányászat történetéből: Különnyomat a Pécsi Szemle 1998-2003. évi számaiból, 2003. 328 old. Főszerkesztő: Romváry Ferenc. A kiadványban az alapítvány munkatársai és az alapítvány által felkért szakértők 34, a Pécsi Szemlében korábban megjelent írása olvasható.

Emlékképek a pécsi szénbányászat történetéből: Szerkesztették: Mendly Lajos, Romváry Ferenc, Szirtes Béla. 2005. Pécs/Sopianae Örökség Kht., Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány, Pécsi Szemle Város-történeti Alapítvány, 80 old. A könyvben a pécsi szénbányászat 1945-ig terjedő magánbányászati korszakából fennmaradt építmények, valamint megsemmisült épületek és a korban élt emberek emlékei előtt tisztelgő alkotások 388 fotón láthatók.

Újabb emléklapok a pécsi bányászat történetéből: Különnyomat a Pécsi Szemle 2004-2008. évi számaiból, 2008. 236 old. Főszerkesztő: Romváry Ferenc. A kiadványban az Alapítvány munkatársai és az Alapítvány által felkért szakértők 31, a Pécsi Szemlében korábban megjelent írása olvasható.

Bányászat és építészet Pécsen a 19-20. században: Szerző: Pilkhoffer Mónika a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány közreműködésével, 2008. A Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány és a Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 245 old. A könyv alkotását az Alapítvány kezdeményezte, a történész szakszerzőt felkérte a megírására. A levéltári kutatásokon és az alapítvány közreműködésén alapuló munka forrásértékű hitelességgel mutatja be a szén- és uránbányászat hatását Pécs építészetére, a városkép és a város szerkezetének alakulására.

Bányász útikalauz Pécs és környéke: Szerkesztették: Biró József, Sallay Árpád, Szirtes Béla. 2010. Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány, 251 old.²³ A könyv – az útikönyvek minden formai igényével és szakszerűségével, részben angol-magyar nyelven – elvezet azokhoz a pécsi és Pécs környéki emlékhelyekhez, amelyek ránk maradt műszaki alkotások, vagy amelyeket elődeink, elkötelezett pályatársaink és magunk alkottunk.

Pécs Lexikon: A 2010 végén a Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. kiadásában és Romváry Ferenc főszerkesztésében megjelent kétkötetes mű 4600 szócikket tartalmaz városunk múltjából. A szén- és uránbányászatot érintő szócikkek nagy részét alapítványunk munkatársai írták. Hat kollégánk²⁴ 118 szócikk megírásával járult hozzá a bányászok és a bányászati tevékenység ezúton is történő méltó megőrkítéséhez, az ismereteknek a lakosság széles köréhez való eljuttatásához, a bányászat szerepének a város történetében való bemutatásához. Köszönet illeti a tőlünk függetlenül dolgozó bányász szócikk-írók munkáját²⁵.

Emléklapok a vasasi és hosszúhetényi szénbányászat történetéből: Átszerkesztett és bővített különnyomat a Pécsi Szemle írásaiból. Szerkesztette: Biró József, főszerkesztő: Romváry Ferenc. 2011. Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány, 224 old.

Bánattal teli kegyelettel és nem múltó hiányérzettel meg kell itt említenünk a közelmúltban közülünk örökre eltávozott dr. Biró József barátunk, fáradhatatlan munkatársunk, bányász múltunk tudományos igényű kutatójának, felügyelő bizottságunk elnökének emberi és bányász érzésektől fűtött Régen volt jelen című, 2012-ben, mások mellett alapítványunk támogatásával, saját kiadásában megjelent, 90 oldalas, a Pannonia Könyvek gondozásában megjelent verseskönyvét. Hiteles és mélyről jövő vallomás ez a

²¹ „A szó elrepül, az írás megmarad”

²² Szerzők: Juhász József, Pálffy Attila, Szirtes Béla, Bánhegyi Mihály, Mendly Lajos, Sallay Árpád

²³ Az egyes fejezetek szerzői: Szirtes Béla, Pálffy Attila, Mendly Lajos, Biró József, Pusztafalvi Gábor, Sallay Árpád (Berta Zsolt, Keresztény Zsolt, Kulcsár László, Varga Mihály, Németh Gábor, Ulrich Károly)

²⁴ Biró József (6), Mendly Lajos (20), Pálffy Attila (22), Pusztafalvi Gábor (7), Sallay Árpád (31), Szirtes Béla (32)

²⁵ Különösen dr. Krisztián Béla, dr. Huszár Zoltán, Rayman János

könyv az emberi tartásról és egy tisztas bányász életútáról.

Közel egy évtizede *www.pecsibanyasz.hu* néven honlapot és nevünkön *facebook-oldalt* működtetünk. Ezek révén képekkel és írásainkkal sikerült a nagyközönség széles körét elérnünk, megismertetnünk tevékenységünket, a szén- és uránbányászat múltjának életképeit ad hoc és sorozatokban bemutatni, a jeles elhunyt személyek életútját közkinccsé tenni, a térségben zajló rendezvényekre a figyelmet felhívni, a napi eseményekről tájékoztatni és sokakkal élő kapcsolatot teremteni. Sajnos e tevékenységünk a közelmúlt időben részben rendszergazdai, részben a befejező fejezetben írt problémák miatt nem kellően virulens. Megkísérlünk ezen változtatni.

Az Alapítvány ismeretterjesztő szakirodalmi tevékenysége

3. táblázat:

Az Alapítvány által megjelentetett anyagok

Időszak	Tanulmány, pályázat	Könyv, kiadvány	Folyóiratcikk		Egyéb	Összes
			P. Sz.*	BKL**		
2001-ig	4	4	18	4	3	33
2002-től	7	7	58	3	5	80
Összesen	11	11	76	7	8	113

*Pécsi Szemle, **Bányászati és Kohászati Lapok

A Pécsi Szemle várostörténeti folyóiratban nem csak alapítványunk munkatársai vagy az általunk felkérték írtak szakmánkat érintő írásokat, hanem részben saját indíttatásból, részben talán hatásunkra kívülről állók is. E téren elért sikerben elvülhetetlen érdeme volt a szemle főszerkesztőjének, *dr. Romváry Ferenc* művészettörténésznek. Talán nem tűnik magamutogatásnak rápillantani arra, hogy az Alapítvány és a Pécsi Szemle 14 évig tartó együttműködése idején nagyrészt ennek eredményeként bányászatunkról elsősorban a helyi társadalom miről tájékozódhatott²⁶:

Pécs és a Dunagőzhajózási Társaság; Emlékek a pécsi bányatelepek hétköznapijából; A pécsi vízellátás története a római kortól 1892-ig; Kik azok a „gránerek”?; Ötvenhét akna Pécs határában; A pécsi erőművek története; *Dr. Jaroslav Jičinský* a korszerű pécsi bányászat megteremtője; 75 éve avatták fel a Szent István aknát; A pécsi bányász zsargonról; *Berks Péter* és a mecseki kőszénbányászat; A mecseki bányászat története a honfoglalás koráig; A szénbányászat szerepe Pécs 19. századi fejlődésében; Sportlétesítmények Pécsen a 19. században; Pécsi szén útja az aknától a felhasználóig; A mecseki szénmedence bányaveszélyei; 150 évvel ezelőtt született jános *Engel József*; Az uránércbányászat szerepe Pécs 20. századi fejlődésében; Unokáink is látni fogják?; A pécsi szénbányászat kiemelkedő személyiségei; Uránérckutató Magyarországon 1953-1989 között; A székesegyház önálló uradalmi szénbányászata (1798-1868); *Madas*

József, a bányamérnök; *Madas József*, a helytörténész; *Rihmer László* bányamérnök, geológus, jogász: A pécsi mamut feltárója; A Vasas név eredete, kapcsolata a bányászattal; Iparosok és bányászok a Mecsek alján; A lámpásvölgyi hajdanvolt városi szénbányák helyszínén elhelyezett emlékkövek; Törekvések a pécs-mohácsi vasút létrehozására 1842-1853 között; Régi pécsi aknatornyok; A Szakestély: Selmeci diák hagyományok Pécsen; Az uránbányászat szerepe a kővágószőlősi római kori villa és mauzóleum feltárásában; A hosszúhetényi szénbányászatról. A Viktória akna és a hirdi-hetényi lóvasút létesítése; Somogy község szénbányászatának rövid története; Újabb bányász emlékek Pécsen; Emléktábla: *Dr. Jaroslav Jičinský* bányamérnök, Pécs, Mária utca 9., Dinoszauruszok a Mecsekben; *Riegel Antal* bányamérnök és bányavállalkozó (1819-1900); Vivat Akadémia A magyar bányamérnök-képzés Selmecebányától Miskolcig; A szénbányászat szerepe Pécs 20. századi fejlődésében; *Babics András*, az MTA déldunántúli Tudományos Intézetének történész igazgatója; Bányász toronyzene az Ágoston téren; A Mecseki Szénbányászati Múzeum; Képek: Pécsbánya, Vasas, Szabolcsi Bányász emlékhelyek; Magyarország Bányaiskolái, különös tekintettel a pécsi Bányaiskolára; A pécsi Bányaiskolai Technikum történetére; A Mohács-Pécsi Vasút (MPV); A

pécsi szénbányászat korszerűsítése (1956-2005); Akié a föld, azé a szén ... Kétszáz éves törvényalkotási vita és néhány következménye; A mecseki kőszénbányászat külfejtési művelése 1782-1952; Ötven éve kezdődött a mecseki uránbányászat; A pécsi „sahti”-per; A szénbányászat kezdetei a pécsi székesegyházi birtokon; Bányamentő jelvények és kitüntetések; Készül a bányászemlékmű; Másfélszáz év szénbányászati próbálkozásai Hosszúhetény területén; Az aknamélyítők; Avatóbeszéd. Elhangzott a mecseki szén- és uránbányászati emlékmű avatásán (2006. 09. 01.) a pécsi Ágoston téren; Pécs-Somogy történetének olvasása közben; A pécsi szénbányák második rekonstrukciója (1953-1965); Kítaibel Pál emlékezete; A cseretői tragédia 70. évfordulóján a pécsi politikai bányász perekéről; Szent Borbála; A pécsi és Pécs környéki bányász értelmiség szerveződése és tevékenysége az OMBKE keretében; 150 éves a Mohács-Pécsi Vasút; A DGT milleniumi éve; In memoriam Szilas László 1941-2007; Emlékezzünk Hőseinkre – Bányamentő szobor Pécs-Meszese; Bányatársulások. Bányatársulások a pécsi szénbányászatban; Táblaavatás a szabolcsi bányákban halálos balesetet szenvedett 197 bányász emlékére; Radó Aladár bányamérnök élete, szakmai tevékenysége; Bányászat és építészet Pécsen a 19-20. században; A DGT Victoria (Hársas) bányatelepének létrejötté, átalakítása és megszűnése; Egy tudós Bányamérnök emlékére – *Szirtes Lajos* 1918-2009; A mecseki gömbkőszének és keletkezésük elmélete; A jános *Engel* család I. rész: A családalapító *János *Engel Adolf*; A jános *Engel* család II. rész: A máso-*

²⁶ Pusztafalvi Gábor kéziratából

dik nemzedék, a gyerekek; Recenzió – *Jánosi Engel Adolf*: Életemből; A bányalovak emlékére; Bányász térzene az Ágoston téren; A jánosi Engel család III. rész: Harmadik nemzedék, unokák; *Riegel Antal* bányamérnök; Volt egyszer egy szénmosó; A vasasi bányászat kezdetei; Egy bányászkolónia hétköznapjai; A vasasi bányászat 1868-at követően; Recenzió – Bányász útikalauz – Pécs és környéke; A vasasi bányászat a 20. század első felében; Európai Bányász-Kohász Találkozó Pécssett; El nem hangzott avatóbeszéd; Nők a bányában; A vasasi bányászat a 20. század második felében; Magyarok Nagyasszonya Temploma, Péccszabolcs; A Mecseki Szénbányák Vasas Bányászata üzemében, 1986. febr. 18-án történt fejtesomlás; Szabolcsi kérdőjelek; In memoriam *Garamvölgyi (Gerber) János*; Tízéves a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány; Csendőrsors; A mecseki szénbányászat 200 éves évfordulója és egy megsemmisült bányászemlék; 100 éves a Pécsi Bányakapitányság; Egy hajdani népitélet nyomában; Egy ember élete I. Alföldi parasztgyerekből lettem pécsi bányász; A Victoria Rt. mecseki bányabirtokai a 19. század második felében; Egy ember élete II. Alföldi parasztgyerekből lettem pécsi bányász; Bányászemlékek; Egy ember élete III. Alföldi parasztgyerekből lettem pécsi bányász; Pécs, István akna 1956; A mecseki uránércbányászat felhagyását követő rekultivációs feladatok; Független aknák, meddőhányók és ipari területek felhagyása a volt uránércbányászat hatásterületén.

A felsorolt ismeretterjesztő írások 39 szerző tollából származtak. Egnél több cikket 11-en írtak²⁷.

Oral history kutatás

A toronyzene feladatainak megvalósítása során is láthattuk, hogy milyen nagy jelentősége van a még élő emberi fejekben meglévő, de le nem jegyzett ismereteknek, tudásnak, emlékeknek a múlt teljesebb megismerésében. Ezért interjúkat készítettünk a szén- és uránbányászat 28 volt közép- és felsőszintű vezetőjével. A nagy terjedelmű interjúkat CD-lemezekre rögzítettük, és elkezdtük azok papíralapú átírását. A feldolgozásuk a következő évek sok haszonnal kecsegtető, de nagy munkával járó feladata. A nyers CD-lemezek másolatát addig is átadtuk a Megyei-Városi Könyvtárnak, így azok az Alapítvány általi feldolgozásig is bárki által hozzáférhetők és kutathatók. Interjú készült az alábbiakkal: †Balázs László, †Békés Lajos, †Bodrogi Frigyes, †Börzsei Mihály, Dr. Kemény Antal, †Dr. Kovács István, †Dr. Szirtes Lajos, †Dr. Tamásy István, Dr. Tóth Árpád, Felmérőné Wietorisz Edít, †Garamvölgyi János, †Gebhardt Ferenc, †Gerzson István, †Hámori Győző, Harangozó Mihály, †Horváth György, Jobb József, †Kövári János, Kulcsár Vince, †Lelovics Imre, †Markó Imre, Nagy Sándor, †Piegl János, Sallay Árpád, Szabados György, †Tirkala Ferenc, Vados István, Vándori András.

²⁷ Szirtes Béla (21), Biró József (17), Sallay Árpád (11), Mendly Lajos (6), Traj Ferenc (5), Pálffy Attila (4), Rayman János (3), Blasszauer Róbert (3), Baiersdorf Kristóf (3), Ónódy Jenő (3), Móró Mária Anna (2)

Az interjúalanyok 60%-a ma már nincs az élők sorában, a velük készült felvételeknek így a szakmai érdekességük mellett már kegyeleti értékük is van.

Közterületek bányász elnevezése

Az alapítvány kezdetektől fogva hiányolta, hogy a nagy bányász múltú Pécs közterületeinek nevei között – egy-két főleg munkásmozgalmi személy kivételével – nem vagy alig volt található a bányászat jeles személyeinek a neve. Javaslatunkra Pécs város önkormányzata jeles bányászokról, illetve a bányászatról az alábbi közterületneveket hagyta jóvá:

Bányavasút utca: Az utca nyomvonalán szállították a pécsi bányák termelvényét a normál nyomtávú bányavasúton Pécsbányáról a pécsújhegyi erőműbe. (22. kép)

22. kép: Utcatábla (Pécs, Bányavasút utca)

Gröbel Emil utca: Bányamérnök, bányamérési és bányakár-szakértő, bányauzem-vezető, aki a pécsi bányák geodéziai hálójának lefektetésével jelentőset alkotott.

Hannebeck Frigyes utca: Jelentős aknamélyítő vezető szakember volt.

Hegedüs János utca: Bányamérnök, aki a pécsi szenek kocszolhatóságát gyakorlatban bizonyította.

Schroll József utca: Bányamérnök, bányagondnok, független aknát is neveztek el róla.

Szilárd Leó park: Az uránvárosi közterületet a nukleáris energiafelhasználás jeles tudósáról nevezték el.

Uránbányász tér: Az uránváros központjában 2005-ig név nélkül álló teret az uránbányászat dolgozóiról nevezték el.

Bányász kolóniák, települések megjelölése

Tervbe vettük a korábbi bányatelepek, bányászok lakta településrészek emléktáblával való megjelölését is. Ennek alapján az uránbányászat területén eddig megjelöltük: a pécsi Ércbányász utcát és a kővágószőlői készenléti lakótelepet (23. kép).

A pécsi „Uránváros” megjelölést kapott az ércbányászati központ előtt elhelyezett emléktáblával. A

23. kép: Kővágószőlős, Újtelep

szénbányászat területén eddig nem jelöltük meg a bányatelepeket, mert a precíz, helyes megjelölés történeti, városfejlesztési, közgazgatási stb. okok miatt lényegesen bonyolultabb, esetenként emléktábla műfajban szinte lehetetlennek tűnik.²⁸

Bányász hagyományörzés

A legjelentősebb bányász hagyományörző rendezvény létrejöttének, és ezáltal az alapítvány céljai egy részének megvalósulásának azt tartjuk, hogy az Ágoston téri Központi Szén- és Uránbányászati Emlékmű minden évben történő ünnepélyes megkoszorúzása a Pécsi Város-nap ünnepi programjának hagyományos, állandó része lett. A hagyományos ünnepi szentmise és a színházban történő kitüntetések, címek átadása között a város szervezésében – bányász szervezetek, pártok képviselőiben, sok pécsi polgár jelenlétében – koszorúzó ünnepség zajlik az emlékműnél, ahol legtöbbször a város polgármestere méltatja a bányászat és a bányászok jelentőségét a város múltjában, fejlődésében.

Természetes, hogy a saját alkotásainknak ünnepélyes átadását minden esetben megszerveztük. Ezek sorában monumentális nagytömegű rendezvényekre is sor került: a Lámpásvölgyi Emlékpark, az Ágoston téri központi bányász emlékmű, a Vasasi Emlékpark, a Hősök terén a szabolcsi hősi halált halt bányászok emléktáblája, a pécsbányai emlékfal avatása, az Uránérc Zrt. központ előtt elhelyezett két emléktábla elhelyezése és még több minden. Ezekben az esetekben bányász zenekar működik közre, ünnepi beszéd mindig elhangzott. Talán külön is említésre érdemes, hogy a kisgyőri és a Szabolcs-tároi emlékjelek avatása „Séta a 19. századi szabolcsi bányavilág külszínén” című – a Baranya Megyei Természetbarát Szövetséggel²⁹ közösen szervezett – népes erdei túra keretében történt (24. kép). A túra résztvevői emléklapot és az útvonalról egy 22 oldalas tájékoztató füzetet kaptak.

Több éven keresztül az Alapítvány a bányász fűvőzenekarok foglalkoztatására, a hallgatóság öröme-

A KISGYŐRI ÉS A SZABOLCS TÁROI EMLÉKJELEK AVATÁSA.

Séta

a 19. századi szabolcsi bányavilág külszínén
Indulás György aknáról 2012. szeptember 1.-én 9.00 órakor

TÚRAÚTVONAL

1. György akna (0 m),
2. Lánepálya György akna és a mexikói vasúti rakodó között,
3. Mihály akna és a Kisgyőri Iskola (300 m), emlékkő avatás,
4. Mexikói vasúti elágazás és rakodó,
5. A szabolcsi szénpályaúdvár (800 m), (6. „Urak háza”),
7. Ferenc József akna (1600 m), (8. Judenburg),
9. Szabolcs táró (2000 m), emléktábla avatás,
10. Új György akna (3600 m),
11. Békaváros (4300 m),
Szabolcsi Templom, autóbusz állomás (4700m)

Pécs, 2012. szeptember

24. kép: Az emléktúra útvonala a tájékoztató füzetben

re, az Ágoston téri bányász emlékhely jellegének tudatosítására a nyári időszakban nagy sikerű Bányász Térzenei Programot szervezett (25., 26. kép). Áprilistól szeptemberig minden hónap utolsó vasárnapjának délelőttjén, különböző bányász zenekarok tolmácsolásában felcsendült a bányász térzene a Központi Szén- és Uránbányászati Emlékmű mellett. A programot az Alapítványnak anyagi okok miatt kellett megszüntetnie.

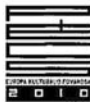
Az Alapítvány a bányász hagyományörzést adott-ságai, lehetőségei, képességei alapján elsősorban az előző fejezetekben leírt tevékenységekkel látta és tudta, ezért szándékozott is kielégíteni. Alapvetően és deklaráltan nem tudtuk vállalni rendezvények, akciók, mozgalmak szervezését, de másfél évtizedes tevé-

25. kép: Térzene az Ágoston téren

²⁸ Például: Pécsbányatelep elnevezése az idők folyamán a dokumentumokban és a köznyelvben: Colonie, Bergcolonie, Grószkoloni, Koloni, Kolónia, Bányatelep, Pécsbánya; Hozzá tartoznak vagy nem az alábbi helyeken lévő bányászlakások: Lámpásvölgy, Aligvárom, Istenáldásvölgy, Ezeréves, Széchenyi akna, András akna, Károly akna, Bánom, Cerékvölgy, Nagy-bányarét? Hol helyezük el a táblát? Mit tartalmazzon?

²⁹ A Szövetség lelkes aktivistái bányász jelvényt (ékkal-kalapáccsal) jelölték meg a mecseki túraútvonalakon fekvő szén- és uránbányászati emlékhelyeket.

Bányász Térzenei Program az Ágoston téren

Bányászzenekari koncertek

a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány rendezésében a Fúvószenekarok Országos Egyesületének közreműködésével

2009. áprilistól szeptemberig,
minden hónap utolsó vasárnapján
10.45 órakor a Nagymise után.

Program:

április 26.

Pécsi Ércbányász Koncert-fúvószenekar
Karnagy: Szabó Ferenc

május 31.

Pécs Gyárvárosi Gyermek és Ifjúsági Fúvószenekar
Karnagy: Maronics Zsolt, Kerekes Csaba

június 28.

Fekete Gyémánt Fesztivál Fúvószenekar
Karnagy: Gyurkó István

július 26.

Ajkai Bányász Fúvószenekar
Karnagy: Hargitai János

augusztus 30.

Mázai Bányász Fúvószenekar
Karnagy: Pecze Gábor

szeptember 27.

Pécsi Ércbányász Koncert-fúvószenekar
Karnagy: Szabó Ferenc

Pécs2010 Európa Kulturális Fővárosa
2009-es felvezető évének hivatalos programja

26. kép: A térzene megállítóablájan

kenységünk alatt nem is tudtunk ezektől teljes mértékben elhatárolódni.

Amennyiben ilyen akciókkal a szervezők az alapítványhoz segítségért fordultak, ez elől nem zárkoztunk el. Szellemi közreműködést mindig vállaltunk, és lehetőségeink szerint anyagi segítséget is nyújtottunk:

- A Bányámanó mozgalmat a szervezésben, működésben támogattuk.
- Iskolai bányaismereti vetélkedőket könyvajándékokkal és személyes közreműködéssel rendszeresen támogatjuk.
- Hasonló célú szervezetek rendezvényeinek megvalósulásához anyagi támogatást és szellemi segítséget nyújtottunk (szászvári, vasasi alkotások, rendezvények).

Kapcsolat hasonló célú civil szervezetekkel³⁰

Közismert, hogy a DGT gőzhajóinak ellátására az 1850-1857 közötti időszakban normál nyomtávú vasutat épített a pécsbányai András-aknától (Üszögpusztá-Villányon át) Mohácsig. A kb. 150 éves, még működő vonalon egy nosztalgia utazás egyszeri indításában gondolkodtunk (a Pécsi Bányász Szakszervezettel, a Bányász Kulturális Szövetséggel, a Meszesi Bányász Emlékekért Egyesülettel és a Pécsi Fekete Gyémánt Koncert Fúvószenekarral közösen).

27. kép: Nosztalgia utazás

A 2007. május 5-én megvalósult programot a Pécsi Vasút Igazgatóság és az útvonal 12 településének polgármesterei is támogatták, sőt vállalták, hogy részt vesznek benne, személyesen köszöntik a falu népével a vonatot. (27. kép) Bővítve a programot, vállalták, hogy az állomásépületükre Márok községben és Mohács városban emléktáblát helyeznek el. (28. kép)

28. kép: Márok, emléktábla

A mároki (cseh-magyar) kétnyelvű emléktábla magyar szövege: Itt nyugszik jeltelen tömegsírban 470 cseh-morva vasútépítő munkás, akik az 1857-ben forgalomba helyezett Mohács-Pécsi Vasút (MPV) építése közben kitört járványokban vesztették életüket. Őrize emléküket tisztelet és hála.

A nagysikerű nosztalgia utazáson 1400-1500 fő vett részt

Az Alapítvány bizonyos mértékben katalizátorként is működött környezetében a bányász hagyományörző tevékenység kiteljesedésében. Megalakulásunkkor még kevés hagyományörző egyesület működött a területünkön. Működésünk alatt kb. két tucat egyesülettel, szervezettel került az Alapítvány kapcsolatba. (Mecsek Egyesület, OMBKE Mecseki Szervezete, Origó Ház Egyesület, Mecsekszabolcsi Környezetvédő és Érdekvédelmi Egyesület, Összefogás Mecsekszabolcsért Egyesület, Somogyi Kulturális és Környezetvédő Egyesület, Vasasi Szent Borbála Egyesület, Bányász Kulturális Szövetség, Bányász Nyugdíjas Szakszervezet és 13 alapszervezete, Bányász Érdekvédelmi és Kulturális Egyesület,

³⁰ Pusztafalvi Gábor kézirata felhasználásával

Nyugdíjas Uránbányászok Egyesülete, Pécsbányai Kulturális Egyesület, Calamites Kft., Baranya Megyei Természetbarát Szövetség, Pécs-Budai Városkapu Iskola és Tagiskolái).

Mindennapi feladatok

Az Alapítvány nem csak létrehozott emlékjeleket, hanem lehetőségei határára belül igyekezett gondoskodni is azok fennmaradásáról, állaguk megőrzéséről.

A tulajdonjogok rendezése. Véleményünk szerint az emlékjeleknek túl kell élniük a létrehozókat, az Alapítvány élettartama viszont véges. Olyan tulajdonost igyekeztünk keresni, amely túléli „örök időre” birtokolni (és gondozni) tudja az emléktáblákat, emlékköveket, zenélő órákat, a gyűjteményeket és szellemi alkotásokat.

Az Ágoston téri Központi Szén- és Uránbányászati Emlékművet 2008. november 10-én átadtuk a területtulajdonos Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzatának, aki az ingatlant átvette, és állagfenntartásában gondozza is (előírt időszaki kezelések, javítások elvégzése, fagy elleni védelem). Az emlékmű tisztítását az alapítvány éveken keresztül a Pécsi Derűs Diák-egylettel kötött, évi 40000 Ft összegű szerződéssel megelégedésre biztosította.³¹

A *zenélő órák* nagy része (a megyéspüspökkel és az egyházközségekkel kötött megállapodás alapján) egyházi tulajdonba (r.k. templomtornyokba) települt. Az itt létesített alapítványi tulajdonú berendezéseket (az egyházak egyetértésével) átadtuk az illetékes önkormányzatoknak. Így az éves karbantartás és revízió elvégeztetése az önkormányzatokra szállt. (Ennek végrehajtásával Pécs Önkormányzatánál sajnos vannak gondok. Ezért időnként egy-egy zenélő óra bizony elhallgat.)

A közterületeken elhelyezett *emléktáblák, emlékkövek* önkormányzat részére történő térítésmentes átadására 2009-ben kísérletet tettünk. Szóbeli megállapodás ellenére ez máig nem realizálódott, így itt a jogi helyzet máig rendezetlen. A jogi helyzet rendezetlensége ellenére időszakonként végig ellenőrizzük az Alapítvány (és elődei) által létesített bányász emlékjelek állapotát, és a legszükségesebb tennivalókat elvégeztetjük (betűk újrafestése, környezet rendezése stb.).

A *szellemi alkotásaink* az utókor, a kutatók és az érdeklődők számára történő megőrzése is fontos célja az Alapítványnak. 2012. január 10-én együttműködési megállapodást kötöttünk a *Csorba Győző Megyei Városi Könyvtárral*, amely szerint az Alapítvány tevékenysége alatt összegyűlt, közérdeklődésre számot tartó anyagnak megőrzés és kutathatóság céljából a könyvtárban van a legjobb helye. Ennek keretében az alapítvány átadta:

A PBTA által felvett 34 szakmai interjút tartalmazó CD-lemezeket.

- A Pécsbányai Bányász Férfikar 43 kóruszámát tartalmazó CD-lemezeket.
- 320 digitalizált képet a korabeli bányalétesítményekről.
- A mecseki bányász bibliográfiát digitalizálva.
- A nem digitalizált dokumentumok később, külön megállapodás szerint kerülnek átadásra.

A könyvtár vállalta, hogy az átadott dokumentumokat megőrzi, azokat a forrás megjelölésével teszi hozzáférhetővé a kutatók számára a könyvtár helytörténeti gyűjteményén belül, illetve teszi közzé honlapján.

Tevékenység a gazdasági mutatók tükrében

4. táblázat: Tizenöt év mérlegadataiból (E Ft)

Év	A közhasznú tevékenység ráfordításai	Előzőből az Alapítvány által nyújtott támogatások	A közhasznú tevékenység eredménye
2001	–	–	–
2002	1912	700	8483
2003	5092	1250	1110
2004	9346	800	-2676
2005	3569	2480	4907
2006	16537	350	-2232
2007	3946	2050	-674
2008	7276	750	896
2009	4328	410	-623
2010	4832	700	-904
2011	3144	480	-460
2012	2709	425	-864
2013	1319	25	766
2014	2483	141	86
2015	517	27	1054
Összesen	67010	10588	8869

Az Alapítvány mérleg szerinti eszközei 2015. december 31-én: 9064 E Ft.

Az Alapítvány által létrehozott alkotások valós értéke az alapítvány könyveiben szereplőknél nagyobb, mert az Alapítvány kezdeményezésére, közreműködésével, sok esetben anyagi támogatásával megvalósult alkotások néhányszor a „támogatók” beruházásában valósultak meg (pl.: komlói toronyzene, Mecsekérc toronyzene). Ezekhez a létesítésekhez az alapítvány esetenként támogatást adott (pl.: szabolcsi toronyzene), amely összeg a táblázat 3. oszlopában szerepel. Ezen oszlopban látható kiemelkedő összegek ilyen esetekre utalnak. A támogatók több alkalommal természetbeli szolgáltatást nyújtottak (pl.: Mecsekérc Zrt., KÓKA Kft.), illetve részfeladatokat közvetlenül is finanszíroztak (pl.: Biokom Zrt.).

Az Alapítvány 15 év alatt megvalósult ráfordításait és a létrehozott annál jelentősebb értékű alkotásokat az Alapítvány gazdálkodása, kapcsolatteremtő képessége és a megszűnt bányák „jogutód” vállalatai, vala-

³¹ A Janus Pannonius Gimnázium diákjaiból álló egyesület Wéber Mária tanárnő vezetésével

mint a létrejövő új vállalkozások vezetőinek, az önkormányzatok és jelentősen a lakosság bányászati kötődése tette lehetővé.

5. táblázat:

Az alapítvány pénzügyi forrásait biztosították

Rendszeres támogatók	Projekt támogatók	Üzleti bevétel
Lakossági adományok Magyar Bányászati Hivatal Mecsek ÖKO Rt.* Mecsekérc Zrt. és jogutódai Mecsekerdő Zrt. Mecseki Bányavagyon-hasznosító Rt.* Pannonpower Zrt. és jogutódai Pécs Megyei Jogú Város Pétáv Kft. Személyi jöv. adó 1%-a	NCA támogatás KÖSZÉN Kft. Csipkerek Önkormányzat Tettye Forrásház Calamites Kft. Wildhorse Kft. Csehimindszenti Önkormányzat Geofáber Kft. KÓKA Rt.	Könyvek értékesítése

*Meggzűnéség

Az Alapítvány helyzete, jövője

Az Alapítvány tevékenységét a városban tisztelet, elismerés, támogatás övezi. Pécs városa az alapítványban végzett munkájukért az alapítvány két vezetőjét (elnökét és helyettesét) Pro Communitate díjban, a város polgárai pedig TÜKE-díjban részesítették. (29., 30. kép) A bányavállalatok „jogutód” szervezetei az alapítvány munkáját megbecsülik, és lehetőségeik mértékében támogatják.

29. kép: Pécs város díja

30. kép: Szirtes Béla és Sallay Árpád a Tüke-díjjal

A Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány 2016-ban emlékezik alapításának 15. évfordulójára, és ezen belül arra, hogy tíz éve, a városnapi ünnepség keretében

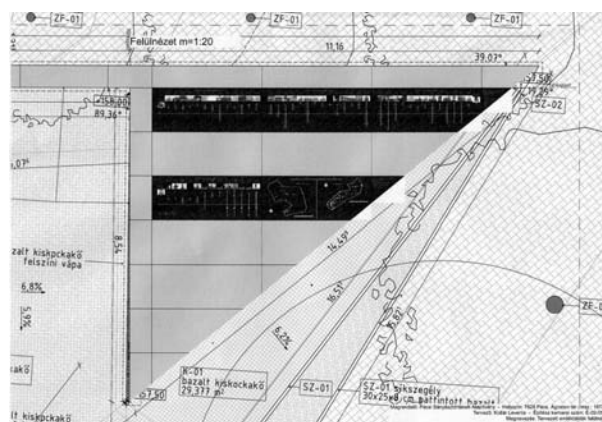
avattuk fel az Ágoston téren a Mecseki Szén- és Uránbányászati Emlékművet 2006. szeptember 1-jén.

Azóta az Ágoston tér a pécsi városnapi programok hagyományos megemlékezési helyszínévé vált. Az Alapítvány célja, hogy Pécs és a megye elmúlt negyed évezredes fejlődésében jelentős szerepet játszó bányászat emléke a városban méltóképpen fennmaradjon. Az elmúlt közel egy évtized igazolta az emlékmű megvalósítását. A tér bányász emlékhely voltát erősítettük a templom tornyából felhangzó tiszteletadó toronyzenével, valamint a 2010 Pécs Európa Kulturális Fővárosa programok keretében megtartott Európai Bányász-Kohász Találkozó emlék-

kövének elhelyezésével.

Elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy e rendszer egységét és egészét az Ágoston téren erősítsük meg. A tér színvonalához illően és kialakításához illeszkedően bővítjük a téren a szén- és uránbányászat múltjára vonatkozó ismereteket, és növeljük a tér idegenforgalmi vonzerejét.

Ezért megterveztük az Ágoston téren – az emlékműhöz és a tér adottságaihoz, kialakításához kapcsolódva – egy esztétikus gránit tábla-együttes telepítését, amely a pécsi szén- és az uránmedence függőleges aknáinak területi elhelyezkedését, fontosabb adatait, fényképét vagy jellegbróját foglalja keretbe. (31. kép)

31. kép: Az Ágoston téri táblaegyüttes terve

A BKL Bányászat – Kőolaj és Földgáz 2016/5-6. számában (59. old.) már büszkén jelenthettük:

„Felavatták a Pécs-környéki szén- és uránbányászat aknáinak emlékművét.

Pécs Város Napján, 2016. szeptember 1-jén, a Szén- és Uránbányászati Emlékmű hagyományos koszorúzási és a bányásznapi ünnepség keretében az Ágoston téren, az emlékmű közvetlen szomszédságában, fényes külsőségek között, nagyszámú érdeklődő jelenlétében avatták föl a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány által készített táblacsoportot, a Pécs-környéki szén- és uránbányászat aknáinak emlékművét...

...Az ünnepség résztvevői emlékül kapták „A tizenöt éves Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány rövid története” című színvonalas kiállítású és tartalmú kiadványt.”

(Az emlékműről részletesebben lásd az „Egy bányász emlékhely születése” c. írást jelen lapszámunkban. – Szerk.)

Céljaink megvalósításához szükséges források előteremtése mind nehezebb, de eddig egyetlen létesítési tervünk sem bukott meg anyagiak hiányában. Ha nehezebb is, de nem kilátástalan a jövő. Feladat még

bőven lenne. (Nincs még megjelölve többek között a Szent István-, a György-, a Károly-, a Cassian-akna, a bányatelepek, és ott van még – a kiinduló pontunk – a pécsbányai külfejtési gödör problémája.)

Vizsont a tényleges alapítványi munkát végzők közül hárman már időközben eltávoztak az élők sorából. A megmaradtak átlagéletkora 76 év, a legfiatalabb közülünk 62, a legidősebb 86 éves. Az Alapítvány megfiatalítására eddig tett erőfeszítéseink eredménytelenek, de a reményt nem adjuk fel.

SZIRTES BÉLA gyémántokleveles bányamérnök 1930-ban született a Pécs melletti Somogy-bányatelepen. Oklevelét Sopronban 1953-ban vette át. Tizenhat éven keresztül – öt éves vállalati beruházói megszakítással – a szabolcsi bányauzemben dolgozott először szellőztetési vezetői, majd főmérnök-helyettesi munkakörökben, végül az üzem felelős műszaki vezető főmérnökeként. 1974-től a tatabányai székhelyű Magyar Szénbányászati Tröszt távlati tervezési osztályának vezetője. 1981–1982 között a KBFI Pécsre kihelyezett Liasz Programirodáját vezette, majd a Mecseki Szénbányák vállalati főmérnökeként a Liasz-program vállalati irányítója. A program 1988-as leállítását követően 1992-es nyugállományba vonulásáig a vállalat Vagyonhasznosító Központjának vezetője. Nyugdíjba vonulása után 2013-ig a Kútforrás Kft. mérnöki iroda egyik ügyvezetője és tulajdonosa. 1993-tól a mecseki szénbányászat múltjával foglalkozó több könyv, publikáció szerkesztője, szerzője. 2001-től tíz éven át a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány alapító elnöke, jelenleg tiszteletbeli elnöki című kurátora. Az OMBKE tiszteleti tagja.

Soproni megemlékezés az 1956-os forradalmi események 60. évfordulója alkalmából

A Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem 2016. október 21-23. között, az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója alkalmából ünnepséget – könyvbemutató, kiállítás, filmvetítés, koszorúzás – rendezett Sopronban, amelyre meghívót kaptak azok a volt egyetemi hallgatók, akik az 1956-os események során Sopronban voltak. Az „1958-as” volt évfolyamról a következők vettek részt: *Gazdag György, Horvát Endre* (Hollandia), *Kollár Ervin, dr. Kránicz Zoltán, Marosvölgyi Lajos* (Hollandia), *Rózsavári Ferenc, Vass Gyula, Vass János, Zoltán István* (Ausztria).

A díszünnepség Petőfi Sándor Nemzeti Dalával kezdődött, amit *dr. Kránicz Zoltán* aranyokleveles bányamérnök szavalt el, ugyanúgy, mint 1956-ban is tette ezen a helyen.

A regisztrált volt hallgatók Emléklapot és egy könyvcsomagot kaptak ajándékba, a következők szerint: *Tóth Mariann*: 1956 Emlékkönyv, *ifj. Sarkady Sándor*: Sopron és az egyetemi karok vértelen forradalma, *Illyés Benjamin*: Soproni diákok voltunk, *Bartha Dénes – Oroszi Sándor*: A határ két oldalán, *ifj. Sarkady Sándor*: A soproni MEFESZ az 1956-os forradalomban, *Illyés Benjamin*: Soproni egyetemisták voltunk.

Az előadásokon elhangzottak, valamint az előzőekben felsorolt könyvek egyértelműen igazolják, hogy ezeket igen komoly kutató munka előzte meg.

Mindezek ellenére az ünnepség alatt, illetve azt követően is erős hiányérzet támadt bennem, mivel nem láttam visszatükröződni a volt bányamérnök hallgatók 1956-os soproni események alatti tevékenységét. A „pálya igen erősen lejtett” az erdő felé. Ez talán következett abból is, hogy a Szervező Bizottság „elfelejtett” egy 56-os eseményeket Sopronban megélt bányamérnököt is beválasztani soraiba, amit én szóban a Szervező Bizottság felé észrevételeztem. Az

elhangzottak és a leírtak azt jelzik, hogy még jelentős kutatásokra lenne szükség, melynek folyamányaként az eddig megállapítottak korrigálásra, kiegészítésre kerülhetnének.

Mindezekkel együtt az ünnepség jól előkészített, jól szervezett volt, és csak köszönet illeti meg az egyetemet. Még feltétlenül szeretném megemlíteni, hogy igen jó érzés volt, hogy az egyetem egész területén mindenhol „Jó szerencsét” köszöntéssel találok.

Rózsavári Ferenc

Október 23-ai megemlékezés a Miskolci Egyetemen

Vitályos Eszter, a Miniszterelnökség európai uniós fejlesztésekért felelős államtitkára volt a díszvendége egyetemünk 2016. október 21-én tartott október 23-ai megemlékezésének.

A rendhagyó módon a Diszaulában tartott megemlékezésen államtitkár asszony ünnepi köszöntőjén túl *dr. Torma András*, egyetemünk rektora mondott beszédét, valamint videóüzenetben köszöntötte a megemlékezés résztvevőit testvéregyetemünk, a Nyugat-Magyarországi Egyetem rektora, *dr. Faragó Sándor* professzor is.

A jubileumi rendezvényhez méltóan igen színvonalas ünnepi műsort követően *Dornbach Gyula* visszaemlékezése hangzott el, majd a résztvevők azokról az egyetemi kollégákról emlékeztek meg, akik az előző tanévben távoztak közülünk.

A rendezvény koszorúzásokkal zárult, a résztvevők az Emlékparkban, a nemrégiben felállított Lélekkarantánál, az I-es előadóban, ahol 1956-ban a Diákkarparlament tartotta alakuló ülését, továbbá *Szalay Lajos* Hungary 1956 c. domborművénél, végül pedig az I. kollégium falánál, *Kiss Gábor, Kölber Gábor* és *Molnár Kálmán* emléktáblájánál helyezték el a megemlékezés virágait.

uni-miskolc.hu

PT